

1880'DE SİVAS VİLAYETİNİN İHTİYAÇLARINA İLİŞKİN RAPOR

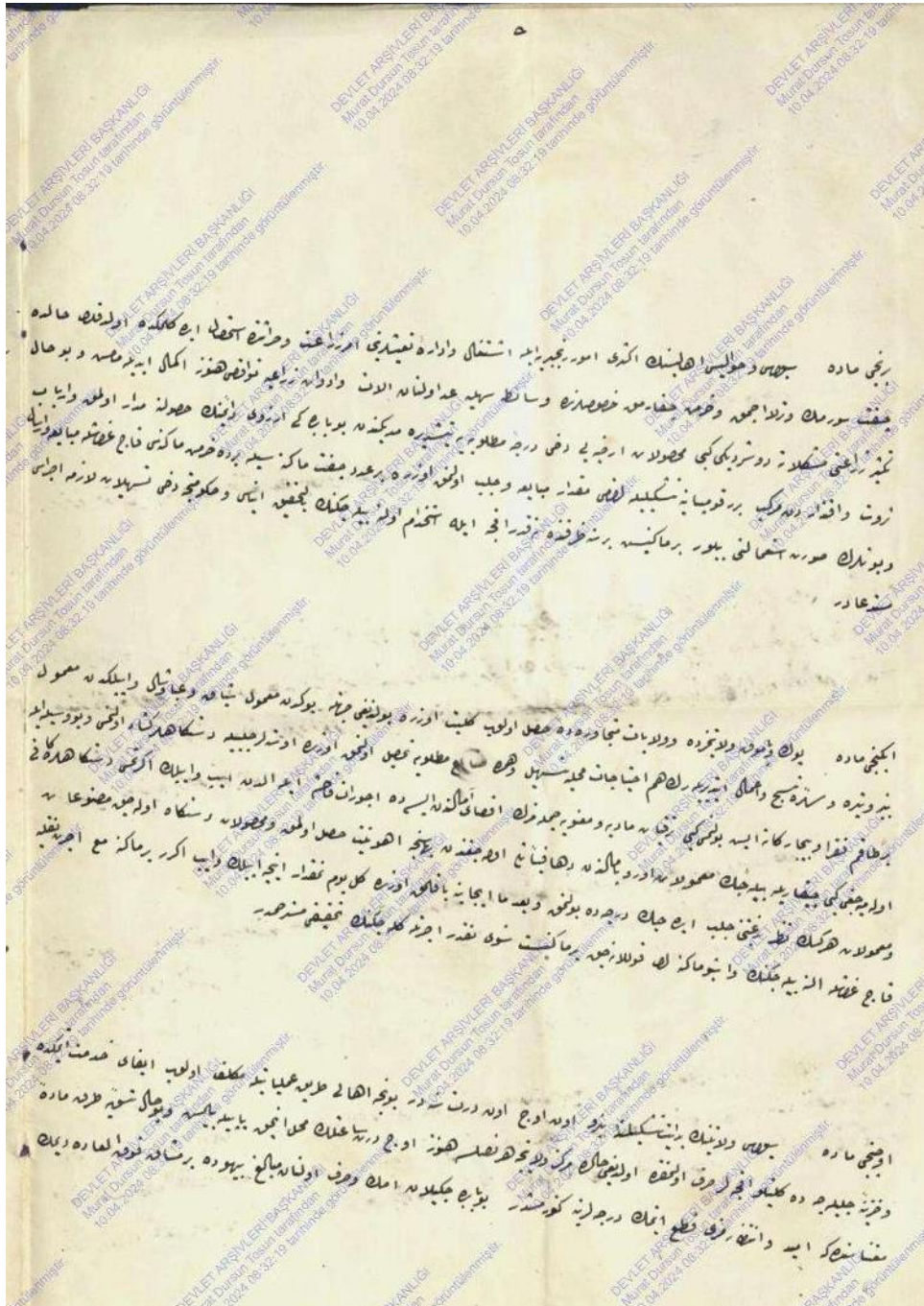

1900'de Sivas Askeri Rüşdiyesi

1880 tarihli Sivas'ın ihtiyaçlarıyla ilgili raporun bir benzerini daha önce okumuş yayınlamıştım.¹ Belgelerin fon kodu ve dosya/gömlek numaraları aynı olmasına rağmen bu kez okunan belgeler 8 Ekim 1880 tarihli ve farklı anlatımlar bulunmaktadır. İlgilenen okuyucunun istifadesine sunulur.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Fon Kodu: Y.PRK.UM. Dosya No: 3, Gömlek No: 51, Tarihi 9 Zilkade 1297 (13 Ekim 1880), Konusu: **Sivas'ın ziraat, eğitim, ekonomik ve sosyal durumuyla ilgili layihalar.**

¹ <https://alucradantarihebakis.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/02/sivas.pdf>

Hu

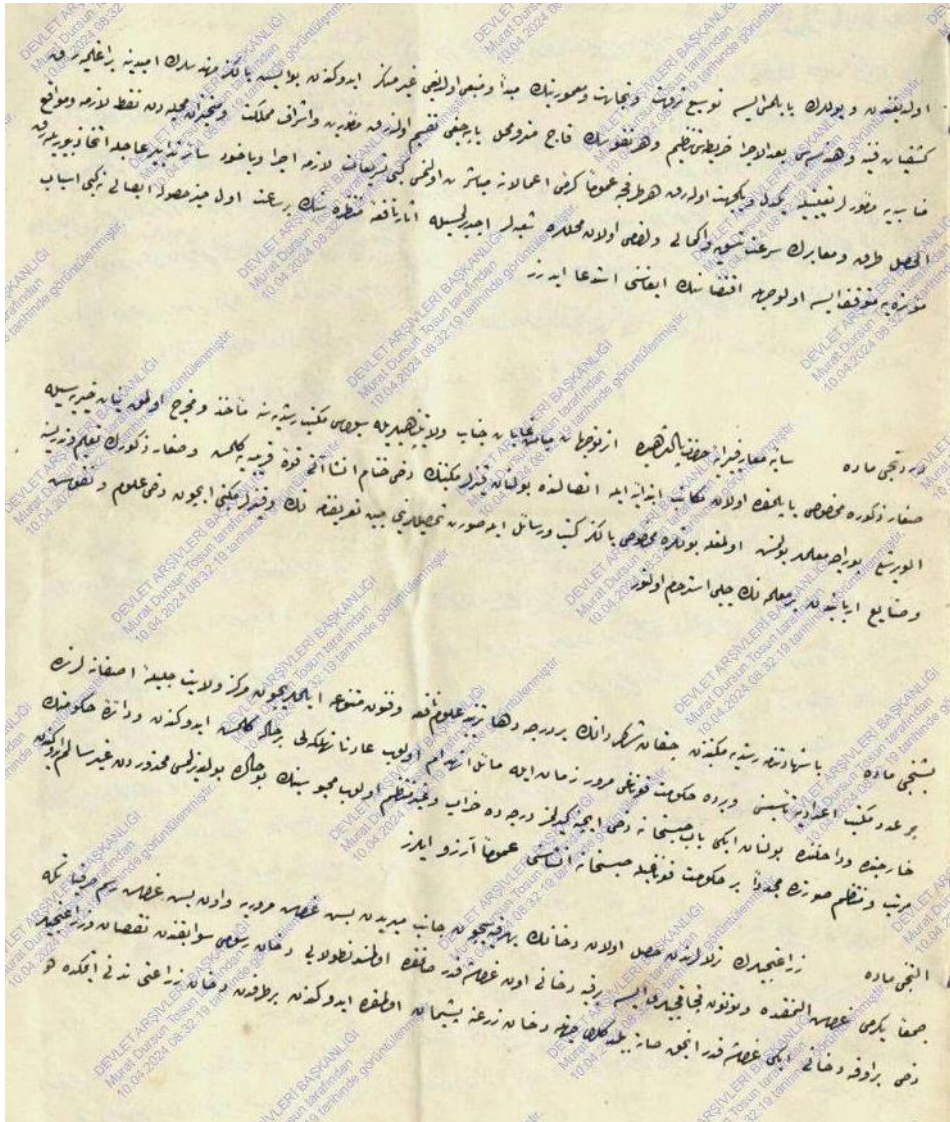
Birinci Madde: Sivas valisi ahalinin ekserisi umur-ı rençberiyeye ile iştilgal ve idare-i taayyüşlerini (geçimlerini) emr-i ziraat ve harasette (çiftçilikle) istihsal edegelmekte (sağlamakta) oldukları halde çift sürmek ve tarla açmak ve harman çıkarmak hususlarında vesait-i suhuliyeye (kolaylaştırıcı aletler) add olunan alat ve edevat-ı ziraiye nevakısı (eksikliği) henüz ikmal edilememiş (tamamlanamamış) ve bu hal teksir-i ziraati (ziraatin artırılmasını) müşkülata düşürdüğü gibi mahsulat-ı araziye dahi derece-i matlubeye (istenilen seviyeye) yetiştiremediğinden bu babdaki arzu-yu daiminin husulüne medar olmak ve erbab-ı servet ve iktidardan mürekkeb (oluşan) birer kumpanya teşkilıyla lüzumu mikdar mübayaa (satın alınması) ve celb olunmak üzere bir adet çift makinesiyle bir de harman makinesi kaç kuruşla mübayaa ve irsal (satın alınıp yollanması) ve bunların suret-i istimalini bilir bir makinist bir sene zarfında ne kadar akçe ile istihdam olunabileceğinin bi't-tahkik inbası (incelenerek

bildirilmesi) ve hükümetçe dahi teshilat-ı lazıme icrası müsted'adır (gerekli kolaylığın sağlanması beklenir).

İkinci Madde: Yün ve Pamuk vilayetimizde ve vilayet-i mütecavirede (vilayetin etrafında) hâsıl olup (üretilip) külliyyet üzere (çok miktarda) bulunduğu cihetle bu giden mamul şayak² ve aba ve şal ve iplikten mamul (üretilmiş) bez ve tire ve saire nesc (dokuma) ve imal ettirilerek hem ihtiyacat-ı mahalliye teshil ve hem de menâfi-i matlube tahsil olunmak üzere ustalar celbiyle destgâhlar küşad olunması (açılması) ve bu vesile ile bir takım fukara ve biçaregâna iş bulunması gibi terakkiyat-ı maddiye ve maneviye ve cümlemizin aksâ-yı âmâlinden (en yüksek beklentimizden) ise de ücürat-ı fahişe (yüksek ücret) ile elden ip ve iplik eğirtmesi destgâhlara kâfi olamayacağı gibi çıkarılabilecek mamulat Avrupa malından daha fiyatlı olacağından bahasınca ehveniyet hâsıl olmak ve mahsulat ve destgâh olacak masnuat ve mamulat herkesin nazar-ı dikkatini celb edecek derecede bulunmak ve ba'dema (bundan böyle) icabına bakılmak üzere külli yevm ne mikdar ince iplik ve ip eğirir bir makine ma'a ücret-i nakliye kaç kuruşla alınabileceğinin ve işbu makineleri kullanacak bir makinist senevi ne mikdar ücretle geleceğinin tahkiki müsterhamdır.

Üçüncü Madde: Sivas vilayetin'in bidayet-i teşkilatından beri on üç on dört senedir bunca ahali tarik-i ameliyatla mükellef olup ifa-yı hidmet etmekte ve hazine-i celilece-i külliyyetli akçeler sarf olunmakta olduğu halde merkez vilayetçe her nasılsa henüz üç dört saatlik mahal ancak yapılabilmiş ve bu hal tesviye-i turuk madde-i mutenasındaki ümit ve intizarımızı kat' etmek (kesmek) derecelerine götürmüştür. Bu babda çekilen emek ve masraf olunan meblağ beyhude bir meşak-ı fevkalade demek...

² İplikleri verev dokunmuş, dayanıklı, sıcak tutan, özellikle esnaf ve köylü pantolon ve ceketi yapılan, çuhaya göre daha kaba yünlü kumaş. <http://www.lugatim.com/s/%C5%9Fayak>

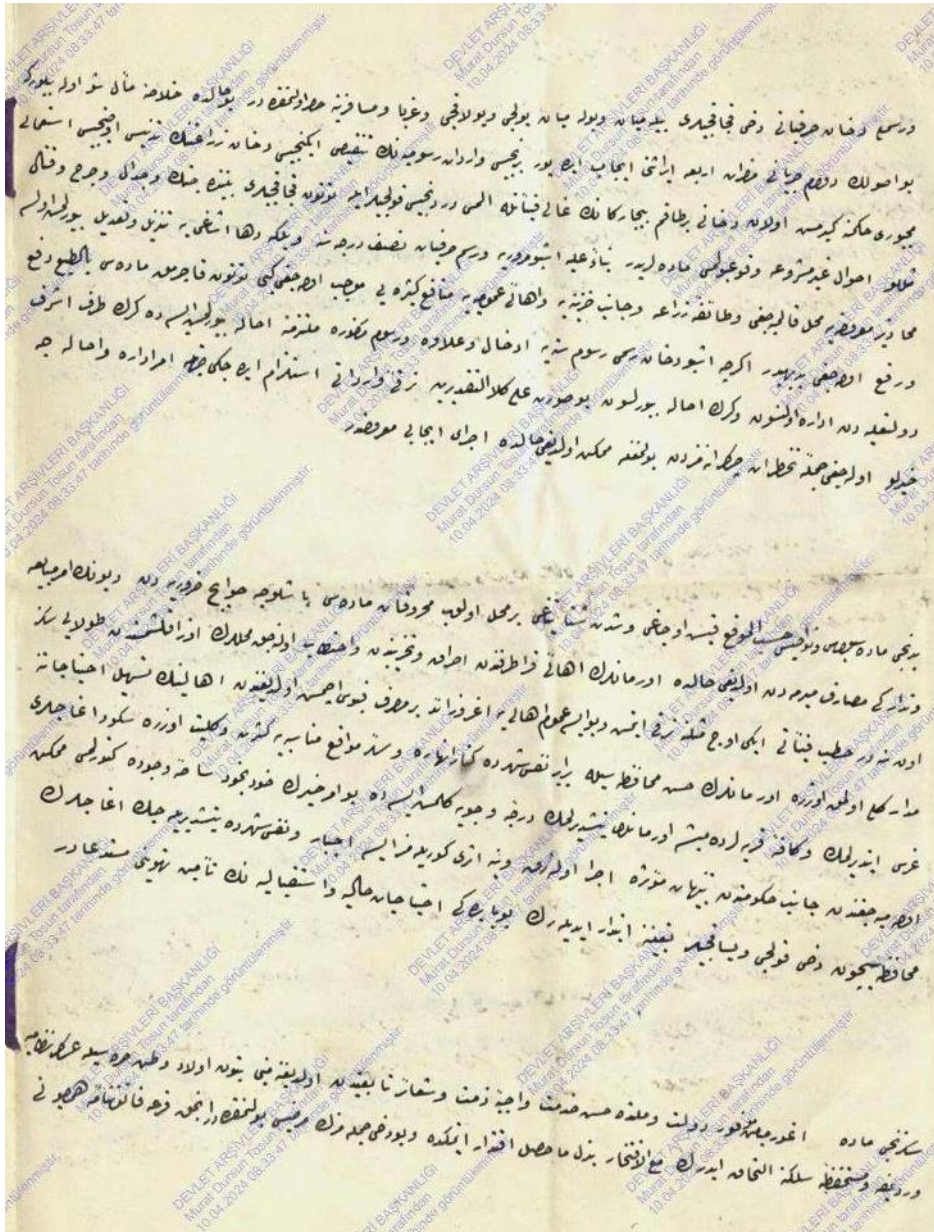

...olduğundan ve bunların yapılması ise tevsi'-i servet ve ticaret ve mamuriyetin mebde-i ve menba'ı olduğu gayr-i münker idüğünden (inkârı mümkün olmadığından) yalnız mühendislerin ümidine bırakılarak keşfiyât-ı fenniye ve hendesesi bade'l-icra (yapıldıktan sonra) haritası tanzim ve her nüfusun kaç metre mahal yapacağı taksim olunarak memurin ve eşraf-ı memleket ve mütemeyyizân-ı mahalliyyeden nukut-ı lazıme ve mevâki-i münasibeye memurlar tayiniyle yekdil ve yekcihet olarak her tarafça umumen germi-i imalata mübaşeret olunması gibi tesriat-ı lazıme icra veyahut sair tedabir-i acile ittihaz buyrularak elhasıl turuk ve meabirin (yollar ve köprülerin) sürat-i tesviye ve ikmali ve lüzumu olan mahallere şubeler açılmasıyla asâr-ı nafîa-i manzarasının bir saat evvel hayr-ı husule isali (hayırlı bir sonuca ulaştırılması) ne gibi esbab-i müessireye mütevakıf (etkili sebebe bağlı) ise ol veçhile iktizasının ifasını istid'a ederiz.

Dördüncü Madde: Saye-i maarif-vaye-i hazret-i padişahide ez-nev cihet meyâmin-i gayât-ı cenâb-ı vilayet-penahileriyle Sivas mekteb-i rüşdisine me'huz ve muhreç olmak (alınıp çıkarılmak) niyât-ı hayriyesiyle sigar-ı zükûra (küçük erkek çocuklarına) mahsus yapılmakda olan mekâtib-i iptidaiye ile ittisalinde (bitişğinde) bulunan kızlar mektebinin dahi hitam-ı inşaatı kuvve-i karibeye gelmiş (bitmesine az kalmış) ve sigar-ı zükûrun (küçük erkek çocuklarına) talim ve terbiyesine elverişli buraca muallimler bulunmuş olmağla bunlara mahsus yalnız kütüb ve risâil (kitap ve kitapçıklar) ile suret-i temsillerini mübeyyin tarifnemenin ve defterler mektebi için dahi ulum ve nukûş (nakış) ve sanayi erbabından bir muallimenin celbi istirham olunur.

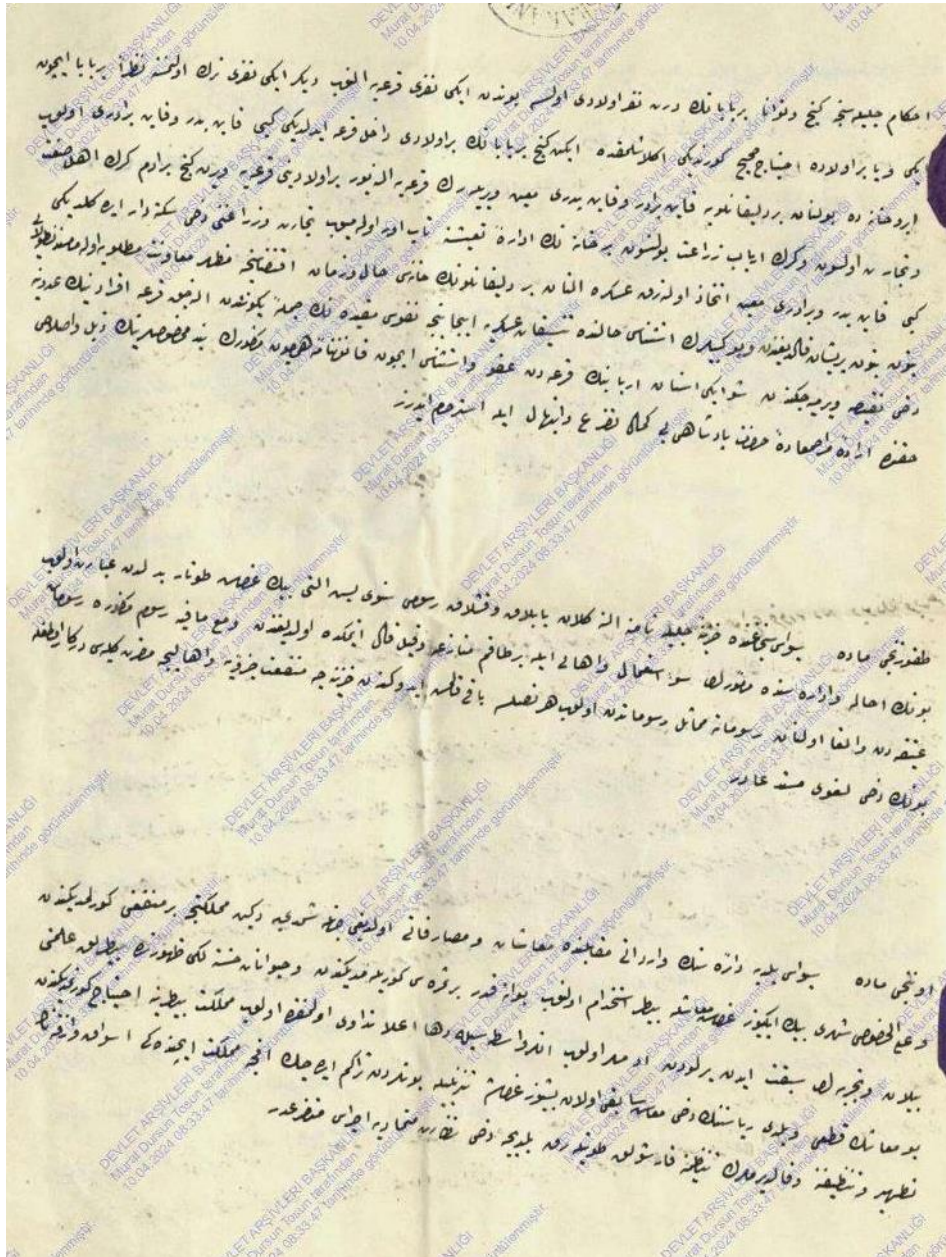
Beşinci Madde: Ba-tasdikname (diplomayla) rüşdiye mektebinden çıkan şakirdanın bir derece daha tezyid-i ulum-ı nafia eylemeleriyçün merkez vilayet-i celile-i asafanelerinde bir aded mekteb-i idadie te'sisini ve bir de hükümet konağı mürur-ı zaman ile meil-i inhidam olup (yıkılmaya yüz tutup) adeta tehlikeli bir hale gelmiş idüğinden ve daire-i hükümetin haricinde ve dâhilinde bulunan iki bab hapishane dahi içine girilmez derecede harab ve gayrimuntazam olup mahbusinin bu halde bulundurulması mahzurdan gayri salim idüğünden müretteb (düzenli) ve muntazam suretde müceddeden (yeni baştan) bir hükümet konağıyla hapishane inşasını umumen arzu eyleriz.

Altıncı Madde: Ziraatçilerin tarlalarından hâsıl olan duhanın (tütünün) beher kıyyesiyçün cânib-i miriden beş kuruş müruriye ve on beş kuruş resm sarfiyatına cem'an yirmi kuruş alınmakta ve tütün kaçakçıları ise bir kıyye duhanı on kuruşa kadar satmakda olmasından dolayı duhan (tütün) rüsumu sevabıkından (geçmişinden) noksan ziraatçiler dahi bir okka duhanı (tütünü) iki kuruşa kadar ancak satabildikleri cihetle duhan zer'ine (tütün dikimine) peşiman olmakda idüğinden bir taraftan duhan (tütün) ziraati tedenni etmekde (aşağı düşmekte)...

...ve resimli duhan (vergili tütün) sarfiyatı (kullanımı) dahi kaçakçıları bilemeyen ve bulamayan yolcu ve yolakçı ve gureba ve misafirine hasr olmaktadır. Bu halde hulâsa-i meâl şu olabilir ki bu usulün devam-ı cereyanı mazarrat-ı erbaa irasını icab ediyor (dört zarara sebep oluyor). Birinci varidat-ı rüsumiyenin tenkisi (azalması), ikincisi duhan ziraatinin tedennisi (tütün ekiminin azalması), üçüncüsü istimali (kullanımı) mecburi hükmüne getirmiş olan duhanı (tütünü) bir takım biçaregânın gâli (değerinden yüksek) fiyatla alması, dördüncüsü kolcular ile tütün kaçakçıları beyninde (arasında) cenk u cidal (çatışma) ve cerh ve katl misillü (yaralanma ve öldürme) ahval-i gayr-ı meşru'a vuku'-bulması maddeleridir. Binaen-aleyh işbu müruriye ve resm-i sarfiyat nısf (yarı) derecesine ve belki daha aşağıya tenzil ve ta'dil buyrulmuş olsa mehâzir-i maruzaya (arz edilen sakıncalara) mahal kalmayacağı ve taife-i zürra'a (çiftçilere) ve canib-i hazineye ve ahali-i umumiye menâfi-i kesireyi mucib (çok faydaya sebep) olacağı gibi tütün kaçırmak maddesi bi't-tabi def' ü ref' olacağı bedihidir. Eğerci işbu duhan (tütün) resm-i rüsum seneye idhal ve ilave ve rüsum-ı mezkûre mültezimine ihale buyrulmuş ise de gerek taraf-ı eşref-i devlet-i aliyeden idare olunsun ve gerek ihale buyrulsun bu suret alâ killet-i takdireyn (her iki tahminde) terfi'-i varidatı istilzam edeceği (gelirlerin artmasını sağlayacağı) cihetle emr u idare ve ihalece hayırlı olacağı cümle-i tahatturat-ı çakeranemden bulunmağla mümkün olduğu halde icra-yı icabı maruzdur.

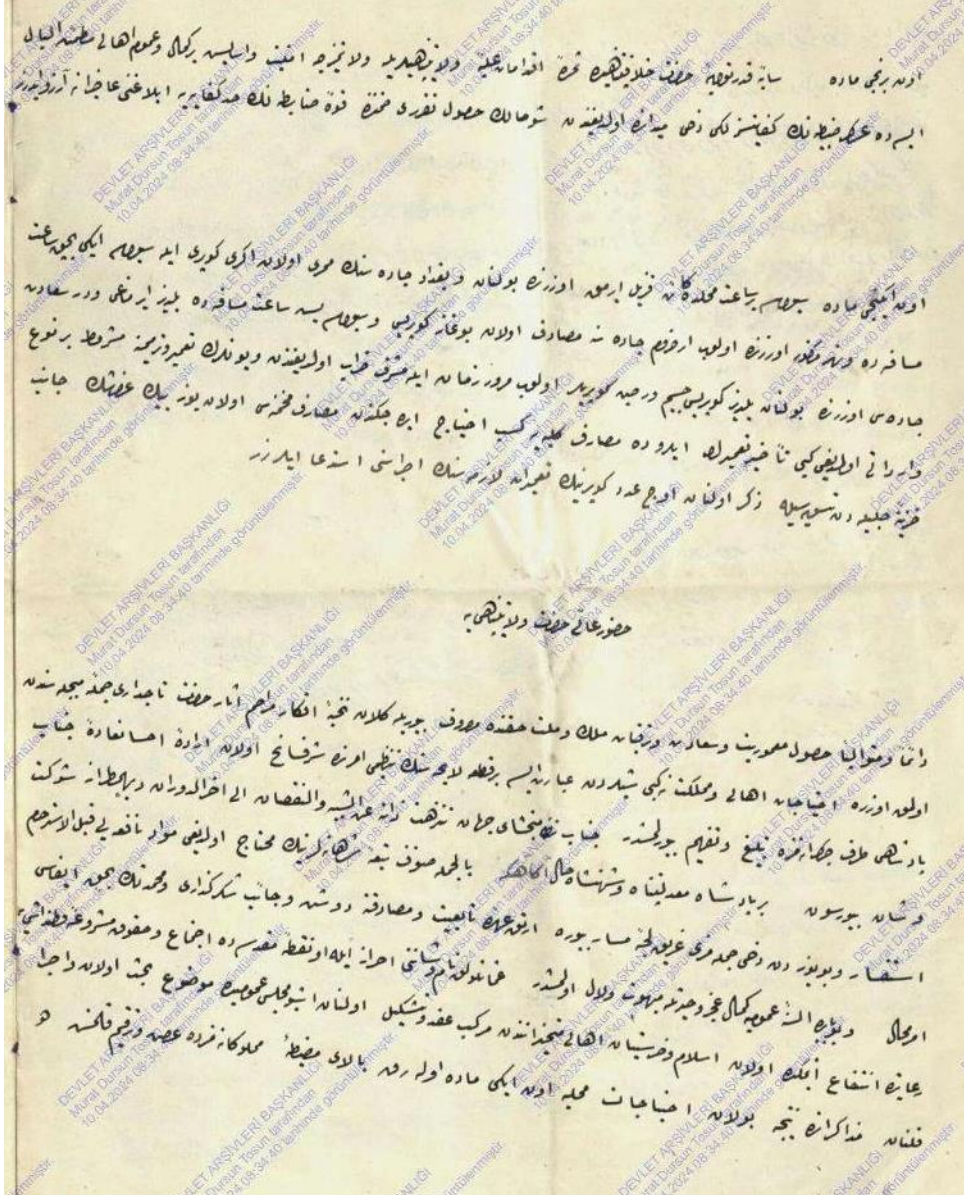
Yedinci Madde: Sivas ve nevâhisi hasbe'l-mevâki kış ocağı ve şiddet-i şita yatağı bir mahal olup mahrukat (yakacak) maddesi başlıca havayîç-i zaruriyeden ve bunun emr-i mübayaa ve tedariki masarîf-ı mübremeden olduğu halde ormanların ahali-i kurâ tarafından ihrak (yakılmak) ve tahribden ve ihtitab olunacak (odun kesilecek) mahallerden uzaklaşmasından dolayı sekiz on senedir hatab (yakacak odun) fiyatı iki üç misline terfi etmiş ve bu ise umum ahaliye ağır ve zâid bir masraf kapısı açmış olduğundan ahalinin teshil-i ihtiyacatına (ihtiyaçlarının kolaylaştırılmasına) medar-ı külli olmak üzere ormanların hüsn-i muhafazasıyla beraber nefis-i şehirde kenar-ı enhara ve sair mevâki-i münasebeye kesret ve külliyet üzere söğüt ağaçları gars ettirilmek ve kâffe-i karyelerde Mişe ormanları yetiştirilmek derece-i vücuba gelmiş ise de bu emr-i hayrın hudud be hudud saha-i vücubda getirilmesi mümkün olamayacağından cânib-i hükümetden tenbihat-ı müessire (etkili uyarılar) icra olunarak ve yine eseri görülemez ise icbar ve nefis-i şehirde yetiştirilecek ağaçların muhafazasıçün dahi kolcu ve yasakçılar tayinine ibtidar edilerek (başlanarak) bu babdaki ihtiyacat-ı haliye ve istikbaliyenin te'min-i tehvini müsted'adır (teminin kolaylaştırılması istenir).

Sekizinci Madde: Ahkâm-ı celilesince genç ve tüvana bir babanın dört nefer evladı olsa bundan iki neferi kur'aya alınıp diğer iki neferi terk olunmasına nazaran bir baba için iki veya bir evlada ihtiyaç-ı sahih görüldüğü anlaşılmakda iken genç bir babanın bir evladı dâhil-i kur'a edildiği gibi kayın pederi ve kayın biraderi olup öbür hanede bulunan bir delikanlıya kayın birader ve kayın pederi muayyen verilerek kur'aya alınır bir evladını kur'aya veren genç bir adam gerek ehl-i san'at ve ticaret olsun ve gerek erbab-ı ziraat bulunsun bir hanenin idare-i taayyüşüne tabâver olamayub (geçimine yetmeyip) ticaret ve ziraatını dahi sektedar edegeldiği gibi kayınpeder ve biraderi muayyen ittihaz olunarak askere alınan bir delikanlının hanesi hal ve zaman iktizasınca mazhar-ı muavenet-i matlubeye olamamasından dolayı bütün bütün perişan kaldığından ve bu gibilerin istisnası halinde tensikat-ı askeriye icabınca nüfus-ı mukayyidenin cümle-i yekûnundan alınacak kur'a efradının adedine dahi nakısa vermeyeceğinden şu iki esnan erbabının kur'adan afv ve istisnası için kanun-name-i hümayun-ı mezkûrun bend-i mahsuslarının zeyl ve ihlası hakkında irade-i merâhim âde-i hazret-i padişahiyi kemâl-i tazarru' ve ibtihal (yalvarma) ile istirham eyleriz.

Dokuzuncu Madde: Sivas sancağında hazine-i celile namına alınagelen yaylak ve kışlak rüsumu beş altı bin kuruş tutar bedelden ibaret olup bunun ihale ve idaresinde memurlar suiistimal ve ahali ile bir takım münazaa ve kıyl-i kal etmekte olduğundan ve mamafih rüsum-ı mezkûre rüsumat-ı atikadan ve ilka olunan rüsumata mümasil rüsumatdan olmayıp her nasılsa baki kalmış idüğinden hazinece menfaat-i cüz'îye ve ahalice mazarrat-ı külliyesi derkâr olmağla bunun dahi lağvı müsted'adır.

Onuncu Madde: Sivas belediye dairesinin varidatı mukabilinde maaşat ve masarıfatı olacağı cihetle şimdiye değin memleketçe bir menfaati görülemediğinden ve ale'l-husus şehri bin iki yüz kuruş maaşla Baytar istihdam olunup bu ana kadar bir semeresi görülemediğinden ve hayvanat hastalığı zuhurunda baytarlık ilmini bilen ve tecrübeleri sebkat eden yerliden adamlar olup onlar vasıtasıyla daha ala tedavi olunmakta olup memleket baytarına ihtiyaç görünmediğinden bu maaşın kat'ı (kesilmesi) ve beledi riyaasetinin dahi maaş-ı sabıkı olan beş yüz kuruşa tenziliyle bunlardan teraküm edecek akçe memleket içindeki esvak ve ezikkânın (yollar ve sokakların) tathir ve tanzifine (temizlenmesine) ve kaldırımların tanzimine karşılık tutularak belediyece dahi nezaret-i mütemadiye icrası mutazarrı'adır.

On Birinci Madde: Saye-i kudret-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhide semere-i ikdamat-ı aliyye-i vilayet-penâhileriyle vilayetimizce emniyet ve asayiş berkemal ve umum ahali mutmanne'l-bal

ise de asakir-i zabtiyenin kifayetsizliği dahi meydanda olduğundan şu halin husul-i takdiri zımında kuvve-i zabtiyenin hadd-i kifayeye iblağını acizane arzu ederiz.

On İkinci Madde: Sivas'a bir saat mahalde kâin Kızılırmak üzerinde bulunan ve Bağdad Caddesi'nin memeri olan Eğri Köprü ile Sivas'a iki buçuk saat mesafede ve nehr-i mezkûr üzerinde olup Erzurum caddesine müsadif olan Boğaz Köprüsü ve Sivas'a beş saat mesafede Yıldız Irmağı ve Der-saadet Caddesi üzerinde bulunan Yıldız Köprüsü cesim ve raşin köprüler olup mürur-ı zaman ile müşrif-i harab olduğundan ve yolların tamir ve termimine meşrut bir nevi varidatı olmadığı gibi te'hir-i tamirleri ileride masarîf-ı külliyyeye kesb-i ihtiyaç edeceğinden masarîf-ı muhammenesi (tahmini masrafı) olan yüz bin kuruşun cânib-i hazine-i celileden tesviyesiyle zikr olunan üç aded köprünün tamirat-ı lazımesinin icrasını istid'a eyleriz.

Huzur-ı Ali-i Hazret-i Sadaret-Penahiye

Daimen ve mütevaliyen husul-i mamuriyet ve saadet ve terakkiyat mülk ve millet hakkında masruf buyrula gelen nühbe-i efkâr merâhim-i asâr-ı hazret-i taccari cümle-i mübeccelesinden olmak üzere ihtiyacat-ı ahali ve memleket ne gibi şeylerden ibaret ise bir kıt'a layihasının tanzimi emrinde şeref-sanih olan irade-i ihsan-âde-i cenâb-ı padişahi taraf-ı çakeranemize tebliğ ve tefhim buyrulmuştur. Cânib-i nizam-bahşa-yı cihan tenezzühat zâta ani'ş-şebihi ve'n-noksan ilâ ahirid deverân ve behiyyü'l-taraz-ı şevket ve şan buyursun. Bir padişah-ı ma'delet-penâh ve şehinşah hal-i agâhına bi'l-cümle sınıf-ı tebaa-i şahanelerinin muhtaç olduğu mevad-ı nafiayı kable'l-istirham ve istifsar ve bu yüzden dahi cümlemizi garik-i lücce-i mesâr buyura. Artık uhde-i tabi'iyet ve masarîfata düşen vecaib-i şükür güzari ve mahmedetin (övgünün) bi-hakkın ifası emri muhal ve bu babda elsine-i umumiye kemal-i acz ve hayretle mebhut-i dilâl olmuşur. Osmanlılık nam ve şanını ihraz ile o nokda-i mukaddesede ictima' ve hukuk-ı meşrua-i vatandaşiyeye riayette intifa' eylemekde olan İslam ve Hristiyan ahali-i mütehayyizandan mürekkeb akd ve teşkil olunan işbu Meclis-i Umumide mevzu'-bahs olan ve icra kılınan müzakeratta netice bulan ihtiyacat-ı mahalliye on iki madde olarak bala-yı mazbata-i memlûkanemizde arz ve terkim kılınmış...

...ve tesviye-i mukteziyatı vabeste-i lütf ve inâyet-i celile-i vilâyet-penâhileri bulunmuş olmağla emr u ferman hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fi 4 Zilkade sene (1)297 ve fi 25 Eylül sene (12)96 (8 Ekim 1880)

- Aza-yı Komisyon Silahdarzade Mehmed Ali
- Aza-yı Komisyon an Ulemâ Es-Seyyid Mehmed
- Aza-yı Komisyon an Ulemâ İhramizade
- Aza-yı Komisyon an Ulemâ Rıza Efendizade
- Aza-yı Komisyon Müfti-i Sabık
- Aza-yı Komisyon Reis-i Komisyon Müftü
- Aza-yı Komisyon Manolizade
- Aza-yı Komisyon Mollazade
- Aza-yı Komisyon Altıparmakzade
- Aza-yı Komisyon Sarı Müftüzade
- Aza-yı Komisyon Mollazade
- Aza-yı Komisyon Şemseddinzade
- Aza-yı Komisyon Musazade
- Aza-yı Komisyon Muhkeşzade
- Aza-yı Komisyon Timarlı Efendizade
- Aza-yı Komisyon Reşid Ağazade
- Aza-yı Komisyon Turzazade
- Aza-yı Komisyon Serkeşzade
- Aza-yı Komisyon Meksan Tüccar
- Aza-yı Komisyon Attaryan Tüccar-ı Muteberandan

Aza-yı Komisyon Sömeşzade Tüccar
Aza-yı Komisyon Şamlızade Tüccar-ı Muteberan
Aza-yı Komisyon Dellalzade
Aza-yı Komisyon İmamzade
Aza-yı Komisyon Tüccarran-ı Muteberandan Samelsan
Aza-yı Komisyon Tüccar-ı Muteberandan Hanosan
Aza-yı Komisyon Taver Efendi
Aza-yı Komisyon Yaveli Efendi Rum
Aza-yı Komisyon Sudek Molik
Aza-yı Komisyon Mormonzade Tüccar